

M. Borovikova, PhD, Assist.  
Taras Shevchenko Kyiv Nation. Univ., Kyiv

## PUBLIC DEBT GROWTH DURING POST CRISIS PERIOD AND WAYS OF ITS STABILIZATION

*In this paper the main risks of public debt growth in the post-crisis period in both developed and developing countries are examined, the main causes and possible negative consequences of this process are identified, as well as a number of measures to stabilize and reduce the national debt are developed.*

*Keywords: public debt, the debt crisis, public finance, fiscal deficits, fiscal consolidation.*

УДК 336.226

Л. Гудзинська, канд. екон. наук, доц.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

## ПРІОРИТЕТИ ФІСКАЛЬНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ: ОЦІНКА СТРАТЕГІЇ ВИБОРУ

*Здійснена оцінка стратегії вибору тимчасових податкових преференцій.*

*Ключові слова: фіскальні преференції, податкові стимули.*

**Постановка проблеми.** Забезпечення економічного зростання передбачає створення ефективної та результативної системи економічних стимулів. Серед останніх одне з ключових місць займають податкові преференції. Від правильності визначення пріоритетних напрямів їх спрямування значною мірою залежатиме спроможність забезпечення синергійного ефекту з точки зору формування точок загального економічного зростання. Помилковість у виборі таких пріоритетів своєю наслідком матиме створення тимчасових конкурентних переваг окремим видам діяльності, які не мають значного впливу на реалізацію загальносистемних завдань соціально-економічного характеру, особливо у довгостроковому періоді, а в гіршому випадку – окремим господарюючим суб'єктам, що, у свою чергу, суперечитиме основоположним принципам податкової системи, насамперед принципу рівності усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації та принципу нейтральності оподаткування, який передбачає установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Загальні питання оподаткування, проблеми розробки ефективного стимулюючого інструментарію за рахунок податкових преференцій займають досить вагоме місце в дослідженнях вчених. Над цими проблемами, зокрема, досить активно працюють В.М.Андрущенко, В.М. Аньшин, І.Г.Благун, Е.А.Бойко, О.В.Бризгаліна, Є.М.Бухвальд, З.С.Варналій, О.Д.Василик, В.П.Вишневський, В.А. Воронков, І.В.Грищенко, В.І.Гур'єв, А.М.Гур'єв, О.М. Єжова, А.І.Крисоватий, І.М.Кулішнер, Г.І.Купалова, М.В. Міляков, І.Х.Озеров, В.М.Пушкар'єва, І.Г.Русакова, А.В. Сигиневич, А.А.Соколов, А.М.Соколовська, В.М.Суторміна, М.І.Ткачук, В.М.Федосов, Л.О.Ханкевич, Д.Г.Чернік, Т.Ф.Юткіна, І.І.Янжул та інші.

**Виклад основного матеріалу.** "Успішна інтеграція України у європейський простір, – як зазначають Г.Купалова, Т.Матвієнко, – неможлива без зміцнення фінансового стану та конкурентоспроможності українських підприємств, що, у свою чергу, потребує створення сприятливих юридичних, фінансово-економічних та податкових умов для підприємницької діяльності" [1]. В процесі поглиблення та диверсифікації досліджень податків, визначення їх суті, ролі в розвитку суспільних відносин, конкретизації та систематизації функцій можна спостерігати певний відхід від виключно фіскального підходу до розгляду податків як економічної категорії з поступовим посиленням акцентів саме на стимулюючій функції, яка є і повинна бути домінуючою в структурі функцій податків. Передумовою для такої зміни підходів

до розгляду функціональної спрямованості податків є виклики, сформовані цілями і завданнями соціально-економічного розвитку країни. Концентрація сучасних досліджень саме в аспекті зміни акцентів у функціональній спрямованості податків у бік стимулюючої складової оцінюється як цілком закономірною та об'єктивною.

Разом із тим слід враховувати той факт, що податкова система в силу, насамперед, суб'єктивних обставин є досить динамічною. Її часті зміни зумовлені, в першу чергу, причинами кон'юнктурного характеру, які полягають в бажанні створення певного сприятливого середовища для окремих напрямів діяльності та окремих господарюючих суб'єктів, які декларуються як такі, що цілком відповідають загальносистемним пріоритетам та спроможні забезпечити реалізацію таких пріоритетів. Оцінка стратегії вибору пріоритетів фіскальних преференцій та дієвості останніх в контексті саме формування точок економічного зростання в загальносистемному вимірі видається одним з актуальних і перспективних напрямів досліджень і саме це, власне, визначає основні цілі даної статті.

"При здійсненні податкового стимулювання підприємництва, – як зазначають З.Варналій, О.Панасюк, – використовуються різні інструменти, основними з яких є: зниження ставок податків, інвестиційна податкова знижка, відміна податків на реінвестування, податкові угоди з різними країнами, податкові кредити, створення спеціальних економічних зон із особливим режимом оподаткування інноваційної та інвестиційної діяльності тощо" [2]. Слід зазначити, що з прийняттям Податкового кодексу України держава документально задекларувала власні стратегічні наміри щодо вектору формування та реалізації податкової політики, в тому числі в частині фіскального навантаження на господарюючих суб'єктів, у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Основний тренд у цьому напрямі полягає у послабленні загального податкового тиску, у першу чергу на великий бізнес, за рахунок, зокрема, зменшення розмірів ставок податку на прибуток підприємств: у 2011 р. – до 23%, 2012 р. – до 21, 2013 р. – до 19 та з 1 січня 2014 р. – до 16% та податку на додану вартість – до 17% з 1 січня 2014 року. Такий захід, на нашу думку, достатньо повно відповідає загальній тенденції посилення стимулюючої складової у функціональній структурі податків, спрямований на збільшення частки фінансового ресурсу, що може спрямовуватися на розвиток ділової активності.

Водночас дискусійними є положення Податкового кодексу України, якими передбачено запровадження тимчасових так званих "точкових" податкових преференцій, орієнтованих на підтримку окремих видів діяльності чи господарюючих суб'єктів. Питаннями для дискусії,

зокрема, є відповідність обраної стратегії формування пріоритетів в системі податкових преференцій, виходячи з стратегічних завдань забезпечення соціально-економічного розвитку, особливо у післякризовий період, а, відповідним чином, обґрунтованість критеріїв визначення таких пріоритетів, на підставі яких здійснюється відбір так званих "привілейованих" напрямів діяльності та, зрештою, суб'єктів – отримувачів.

Система податкових преференцій тимчасового (на 3-20 років) характеру, визначена Податковим кодексом України [3], в частині основних податків – податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, земельного податку – орієнтована, головним чином, на наступні види діяльності:

- тваринництво (у першу чергу молочний та м'ясний напрям);
- виробництво альтернативних видів палива, насамперед в частині біопалива;
- космічна діяльність;
- літакобудування;
- видавнича діяльність;
- кінематографія;
- експорт зернових та технічних культур окремих товарних позицій згідно з УКТ ЗЕД;
- імпорт необроблених шкур та чиненої шкіри без подальшої обробки;
- постачання УЄФА квитків та послуг, що є невід'ємною частиною квитка;
- імпорт газу Публічним акціонерним товариством "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (крім операцій з постачання такого газу для населення, установ та організацій, що фінансуються з державного бюджету і місцевих бюджетів, підприємств теплоенергетики для виробництва теплової енергії для населення, та інших споживачів, що не є платниками ПДВ);
- експортно-імпорتنі операції з відходами та брухтом чорних і кольорових металів та деревини окремих товарних позицій згідно з УКТ ЗЕД;
- вітчизняне суднобудування;
- видобуток та використання газу (метану) вугільних родовищ;
- готельний бізнес;
- легка промисловість.

Аналіз змісту передбачених Податковим кодексом України податкових преференцій за зазначеними сферами діяльності дозволяє зробити наступні висновки.

Передбачені податкові пільги за переліченими напрямками загалом мірою відповідають стратегічним завданням соціально-економічного розвитку країни з точки зору необхідності вирішення завдань розвитку високотехнологічних галузей, орієнтованих на інновації, забезпечення енергетичної безпеки, підтримання високих конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників та вітчизняної продукції на зовнішніх ринках, в тому числі в сегменті високих технологій, створення умов для підвищення конкурентоспроможності культурної сфери, формування ємності окремих сегментів внутрішнього споживчого ринку за рахунок збільшення товарної пропозиції з боку саме вітчизняної продукції. При реалізації інших заходів економічного характеру загалом можна сподіватися на отримання певних позитивних результатів у зазначених сферах діяльності.

Водночас слід відзначити, що передбаченій системі податкових преференцій загалом властивий симптоматичний та несистемний характер. При цьому низка пільг стосується сфер діяльності, де отриманий позитивний результат об'єктивно носитиме локальний характер без здійснення достатнього мультиплікативного ефекту на низку сфер діяльності, функціонально та технологічно з ними пов'язаними, тим більше, що певна частина пільг

стосується імпорту. Це, зокрема, стосується податкових преференцій у літакобудуванні, космічній діяльності, суднобудуванні. Адже як обсяг можливого виробництва на відповідних виробничих потужностях, так і ступінь їх взаємовпливу на рівень ділової активності в інших сферах діяльності та територіях є об'єктивно обмеженими.

Окремі пільги передбачені для сфер діяльності, які потенційно і фактично є високоприбутковими. До таких, насамперед, слід віднести готельний бізнес сегменту середнього та високого класу. Фінансова підтримка відповідних суб'єктів через надання їм податкових преференцій навряд чи супроводжуватиметься підвищенням рівня їх привабливості для потенційних споживачів, контингент яких, з огляду на загальний стан розвитку туристичної сфери в країні, формуватиметься, головним чином, з громадян середнього та нижчого за середній рівень достатку. До зниження ж цінової пропозиції з боку надавачів відповідних готельних послуг надання податкових знижок, як засвідчує практика, не призводить. Дискусійним, також, видається і досить довготривалий термін надання податкових преференцій для сфери готельного бізнесу.

Надання значних податкових преференцій для сфери виробництва біопалива відбувається без вирішення низки важливих питань, пов'язаних із забезпеченням захисту національних продуктивних земель сільськогосподарського призначення від деградації, інтенсивність якої в останні роки з наданням саме цьому напрямку в аграрній сфері статусу пріоритету з кожним роком зростає. Відсутність будь-яких вимог щодо дотримання сівозмін, оптимізації площ посіву, підвищення родючості, у першу чергу економічної, ґрунтів тощо в подальшому лише призведе до інтенсифікації процесу такої деградації та, на цій основі, загального зниження потенціалу, в тому числі експортного, вітчизняного аграрного сектору.

До загальних зауважень, які стосуються стратегії вибору пріоритетів при формуванні системи податкових преференцій, можна віднести встановлення їх без прив'язки до рівня та завдань розвитку території, конкретних результативних показників (соціально-економічного характеру) потенційних отримувачів таких преференцій тощо. Саме за таких умов, на нашу думку, можна було б забезпечити оптимізацію системи податкових преференцій, підпорядкувати її завданням не лише стимулювання розвитку окремих вузькоорієнтованих сфер діяльності чи суб'єктів господарювання, а й проведення комплексних структурних змін в економіці з метою розвитку внутрішнього ринку та збалансованого розвитку території. Власне, йдеться про системний підхід до використання економічного інструментарію, де в ринковій економіці чільне місце належить саме податковим преференціям, в реалізації стратегії держави щодо розвитку продуктивних сил, яка, на жаль, на сьогодні також є білою плямою в економічній політиці держави. Загальне правило, яке має застосовуватися при формуванні стратегії податкових стимулів, має полягати не в прямому бюджетному субсидуванні бізнесу, а саме таким є даний вид підтримки в існуючому вигляді, оскільки податкова пільга є не чим іншим як недоотриманим бюджетом доходу, а у створенні у потенційного отримувача таких преференцій мотивації щодо підвищення ділової активності, що, власне, має стати підставою для реалізації права скористатися наданою преференцією – наприклад, збільшення обсягу виробництва, випуск нового продукту, здійснення територіальної диверсифікації бізнесу, підвищення його конкурентоспроможності тощо.

Подальші перспективи трансформації податкової системи в Україні, в тому числі в частині визначення пріоритетів у формуванні суб'єктного складу – отримувачів фіскальних преференцій, слід оцінювати в контексті змісту задекларованих у проекті Закону України

"Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки" намірів Кабінету Міністрів України щодо зміщення у 2014 р. акцентів з прямих податків на непрямі, зокрема перенесення податкового навантаження на споживання. Реалізації цих намірів, на нашу думку, має передувати ґрунтовна аналітично-дослідницька робота. Адже зміна співвідношення між прямими і непрямими податками передбачає зміну контингентів суб'єктів, на яких перекладається фіскальне навантаження, і що об'єктивно слід враховувати в кожних конкретних соціально-економічних умовах, в яких знаходиться країна. В Україні, якій властивий загалом досить низький рівень життя, зростання частки непрямих податків означатиме перенесення основного фіскального навантаження саме на широкі незаможні верстви населення. Неминучими наслідками цього може стати суттєве скорочення споживчого попиту на внутрішньому ринку, що, відповідним чином, негативно має позначитися на рівні ділової активності у відповідних секторах економіки, орієнтованих на формування емоності саме внутрішнього ринку. Корисним у даному випадку є зарубіжний досвід. За узагальненими оцінками фахівців, зокрема: прямі податки переважають у Голландії, Данії, Канаді, Австрії, Швейцарії, США, зростання їх ролі відбулося у Великобританії, Німеччині, Японії, Канаді, США; непрямі ж податки переважають у Норвегії, Франції, Австралії, Італії, Греції, Іспанії, зростання їх ролі відбулося в Австралії, Італії та, особливо, у Швеції; основним чинником, який визначає співвідношення між прямими та непрямими податками, є життєвий рівень основної маси населення і саме тому переважання непрямих податків спостерігається у країнах, що розвиваються; більшість країн з досить розвинутою ринковою економікою проводять податкові реформи з метою зменшення частки непрямих податків у податковій системі

Л. Гудзинська, канд. екон. наук, доц.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

#### ПРИОРИТЕТЫ ФИСКАЛЬНЫХ ПРЕФЕРЕНЦИЙ: ОЦЕНКА СТРАТЕГИИ ВЫБОРА

*Проведена оценка стратегии выбора временных налоговых преференций.  
Ключевые слова: фискальные преференции, налоговые стимулы.*

L. Hudzynska, PhD, Associate Professor  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

#### PRIORITIES OF THE TAXES PREFERENCES: THE ESTIMATION OF THE STRATEGY CHOICE

*The estimation of the strategy choice the temporary taxes preferences is given in the article.  
Key words: taxes preferences, taxes stimuluses.*

УДК 336.761

Т. Грищенко, канд. екон. наук, доц.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,  
І. Івахненко, канд. екон. наук, асист.  
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

#### ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

*В статті розглянуто особливості податкового стимулювання пропозиції цінних паперів на фондовому ринку та впливу запропонованих змін на структуру активів організацій фінансового сектора економіки.*

*Ключові слова: оподаткування, фондовий ринок, акції, пропозиція цінних паперів.*

**Постановка проблеми.** Зростання частки промислових підприємств та поживлення їх діяльності в післякризовий період, передбачає залучення значних фінансових ресурсів. На сьогодні, основним джерелом залучення капіталу, що використовують українські підприємства, є запозичення. У той час, у світі типово переважає фінансування діяльності за рахунок акціонер-

й заміни їх різними формами прямого оподаткування [4]. Викладене позиціонує означений напрям досліджень як надзвичайно перспективний як з наукової, так і практичної точок зору. Адже прийняття такого роду рішення зумовлюватиме відповідний тренд у формуванні потенційних небезпек та загроз, з одного боку, та можливостей, з іншого боку, для різних секторів суспільства.

**Висновки.** Підсумовуючи, можна зробити висновок, що проблема оцінки стратегії вибору економічного інструментарію для вирішення поточних чи стратегічних завдань соціально-економічного розвитку має бути об'єктом постійної уваги з боку дослідників. Адже отримання результатів оцінок правильності вибору такої стратегії створюватиме можливість оперативного коригування структури такого інструментарію, що в кінцевому плані визначатиме кінцеву результативність реалізації сформульованих цілей та завдань.

#### Список використаних джерел

1. Варналії З., Панасюк О. Стан, проблеми та перспективи податкового стимулювання суб'єктів підприємництва умовах дії Податкового кодексу України [Електронний ресурс] / З.Варналії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 148. – 2013. – С. 11-12. – Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua>. – Назва з екрана.
2. Купалова Г., Матвієнко Т. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Г.Купалова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 118. – 2010. – С. 31. – Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua>. – Назва з екрана.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-УІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112) [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua). – Назва з екрана.
4. Бездітко Ю.М., Піралієв Е.В. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України [Електронний ресурс] / Ю.М.Бездітко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/Apdup/2010\\_1/2\\_60-63.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2010_1/2_60-63.pdf). – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 07.03.13

ного капіталу. Одним з ключових напрямків у фінансування діяльності підприємств є акумулювання фінансових ресурсів на фондовому ринку.

Так, в першому півріччі 2011 року було зареєстровано 80 випусків облігацій підприємств на суму 16,58 млрд. грн., що характеризує значну активність емітентів облігацій підприємств, емісії яких були швидко